

Janez Pavel II.

•
PISMO
STAREJŠIM
•

Cerkveni dokumenti
84

Janez Pavel II.

Pismo starejšim

Družina
Ljubljana
1999

CERKVENI DOKUMENTI 84

Naslov izvirnika: LETTERA DEL SANTO PADRE GIOVANNI PAOLO II AGLI ANZIANI, Tipografia Vaticana, Città del Vaticano 1999. Prevod: Rafko Vodeb. Redakcija: Rafko Valenčič. Oprema: Lucijan Bratuš.

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina, d. o. o. Glavni in odgovorni urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina, d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Ljubljana, december 1999.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

262.131.22

JOANNES PAULUS II, papež

Pismo starejšim / Janez Pavel II. ; [prevod Rafko Vodeb]. -
Ljubljana : Družina, 1999. - (Cerkveni dokumenti, ISSN 1318-1262 ;
84)

Prevod dela: Lettera del Santo padre Giovanni Paolo II agli anziani

ISBN 961-222-269-X

I. Janez Pavel II, papež glej Joannes Paulus II, papež
105339136

BOGASTVO IN SPOROČILO STAROSTI

Uvodna beseda

Pismo, ki ga je Janez Pavel II. ob zatonu stoletja in izteku mednarodnega leta starejših naslovil na svoje sovrstnike, ima pomenljiv začetek: »Ker sem tudi sam že prileten, sem začutil željo, da bi se pogovoril z vami« (1). Na drugem mestu pa pravi: »Govorim svojim vrstnikom. Zato prav lahko najdem vzporednost s svojo osebno zgodbo« (3). V cerkvenih dokumentih, ki navadno obravnavajo objektivna teološka, moralna, pastoralna, socialna in družbena vprašanja, bomo zelo redko naleteali na tako osebni pristop in osebno izpoved.

V Pismu starejšim se prepletata osebna izkušnja in objektivna stvarnost. Janezu Pavlu II. je bila dana možnost, da je kot duhovnik in filozof, škof in papež spremljal in oblikoval podobo Cerkve in sveta v drugi polovici tega stoletja. Rojen l. 1920, je postal duhovnik l. 1946, profesor nekaj let pozneje, škof l. 1958 in papež l. 1978. Mnogi ugledni sodobniki, misleci in politiki so prepričani, da je njegova misel, utemeljena tako v filozofskih spoznanjih kot v teoloških izhodiščih, imela pomemben delež pri idejnih in družbenih spremembah današnjega sveta. Končno sodbo o tem bodo mogli izreči prihodnji rodovi.

Vrnimo se k predstavitvi Pisma starejšim, njegovi vsebini in sporočilu. Najprej k ovrednotenju osebne izkušnje. Ko Janez Pavel II. gleda svoje življenje z vidika človeka, ki sklepa osmo desetletje življenja, se Bogu zahvaljuje za dar življenja, za darove in priložnosti, ki so mu bili v življenju dani. V duhu zre postaje svojega življenja, ljudi in dogodke. Ko dela obračun o svojem

življenju, to stori pred Bogom, v luči njegove besede. Zaveda se, da ga je Bog spremljal skozi življenje z očetovsko ljubeznijo in skrbjo. Prav tako se zaveda, da je Božji načrt o našem življenju neskončno popolnejši in modrejši, kot more biti popoln in moder zgolj človeški načrt. Sedaj, v starosti, je možno iz časovne oddaljenosti ali distance priti do bolj »vedre in objektivne« sodbe o lastni življenjski poti in o življenju na sploh. Takšna življenjska modrost ne pride sama od sebe, marveč je sad človekove odprtosti za nova spoznanja, za neskončnost, na katero starost s svojo logiko, to je logiko odmiranja z ene in odpiranja v neskončno z druge strani, pripravlja človeka.

Janez Pavel II. nagovarja svoje vrstnike, tiste, s katerimi je delil lepe in težke trenutke življenja, s katerimi je rasel in dozoreval do tega trenutka. V Pismu starejšim je papeževa osebna in družinska življenjska zgodba na videz v ozadju. V njem ne omenja nikogar izmed svojih najbližjih družinskih članov. O njih in o svojih prijateljih iz mladosti je obširneje spregovoril v življenjepisu izpod peresa novinarja Tada Szulca (prim. Papež Janez Pavel II. – Življenjepis, DZS, Ljubljana 1996). V Pismu starejšim se spominja, čeprav brez navedb imen, mnogih prijateljev in znancev, ljudi, s katerimi se je v življenju srečeval. Tako nekako se sliši, kot bi nas spraševal: »Ali ni bilo res tako?«

Te besede zvenijo v naših ušesih tudi tedaj, ko se skupaj z nami spominja objektivnih dejstev: svetovnih dogodkov in drugih življenjskih stvarnosti, ki smo jim bili priče v tem stoletju. Veliko je bilo tega, kar bi raje pozabili, pa ne smemo pozabiti; veliko je tudi tega, česar se radi spominjamo, vendar spomin ni dovolj; ob spominjanju se je potrebno učiti in zoreti. Stoletje, ki beži v zaton, je bilo stoletje vojn in spopadov med narodi, bloki in skupinami, stoletje teptanja človekovih pravic in sovraštva, tekme v oboroževanju, kričečih nasprotij med bogatimi in revnimi. Hkrati je to stoletje, v

katerem smo prišli do globljega spoznanja človekovega dostojanstva, osebnih in narodovih pravic, pravic in mesta žene v družbi; zavedli smo se pomembnosti diologa in komunikacije, spoznali smo vrednote demokratičnih odnosov, ekološke zavesti in odgovornosti; priče smo bili propadu totalitarnih sistemov. To so veliki in pomembni dogodki, prav tako tudi spoznanja, ki odslej bogatijo življenje živečih rodov in jih bodo bogatila tudi v prihodnje. Ko se človek zave teh premikov, ga navda hvaležnost, da je smel živeti v tem času, da je lahko prispeval svoj delež k rasti in duhovnemu bogatenju človeštva.

Vendar to ni dovolj. V naša človeška razmišljanja vstopa tudi Božja beseda s svojim sporočilom. Ta beseda je bogata in nenadomestljiva bolj kot si predstavljamo. Govori o tem, da je človek »božja podoba« v vsakem obdobju življenja, da je vsak trenutek življenja za človeka »ugoden trenutek«, milost – kairos. Starejši imajo tako v Stari kot v Novi zavezi svoje mesto: Abraham in Sara, Mojzes, Tobija in Eleazar, Zaharija in Elizabeta, Simeon in Ana, Nikodem in Peter so nosilci Božjega sporočila. Vsi ti in starejši nasploh so varuhi skupnega spomina, so posredovalci izkušnje, zrelosti in modrosti, ki je mladost nima in ne more imeti. Šele življenje kot celota pokaže njegovo pravo podobo in vrednost. V tem duhu je potrebno razumeti tudi starozavezno zapoved »Spoštuj očeta in mater, da se podaljšajo tvoji dnevi na zemlji« (prim. 2 Mz 20, 2–17). »Oče in mati« nista samo dejanska roditelja otroka, marveč »označujeta preteklost, vez med generacijami« (11). To spoštovanje je znamenje, da sprejemamo vrednote preteklih rodov kot svoje vrednote; je hkrati zagotovilo, da bodo prihodnji rodovi sprejemali vrednote, ki smo jih sami želeli njim prenesti. Takšno spoštovanje ustvarja povezavo med preteklostjo, sedanjo in prihodnostjo. Družba, ki si za to prizadeva, sme upati na prihodnost.

Izraz tega spoštovanja je, da starejši, kolikor je mogoče, tudi v starosti ostanejo tam, kjer so doslej živeli, med domačimi, na domu. V tem okolju se počutijo doma. Vedno pa ni možna takšna rešitev. Tedaj morajo skupni domovi počitka nadomeščati in ustvarjati družinsko in prijateljsko ozračje, v katerem se bodo starejši počutili »doma«, sprejete in še vedno koristne člane družbe in verskega občestva.

Kljub prizadevanjem, ki jih vsi, starejši, ljudje srednjih let in mladi posvečajo, da bi starosti dali bolj človeško in krščansko podobo, je starost in z njo povezane težave in nevšečnosti, neizbežna stvarnost. Človek je namreč ustvarjen za življenje, ne za smrt, za srečo, ne za trpljenje. To občutijo vsi, mladi in stari, verni in neverni. Tudi Kristus, ki je bil »skušan v vsem, razen v grehu« (Heb 4, 15), je moral skozi to preizkušnjo. Hkrati pa imajo verni v Kristusu zagotovilo zmage življenja nad smrtjo, smisla nad nesmisлом. Zato je smrt za verujočeva človeka prehod iz življenja v novo, popolnejše življenje, je zagotovilo, da upanje ni prazno, je pričakovanje, da se bodo izpolnila najgloblja človekova pričakovanja po sreči in občestvu z Neskončnim, z Bogom.

Pismo starejšim odseva z ene strani življenjsko stvarnost, ki ji nista neznani nobena človeška stiska in trpljenje, z druge strani pa je polno gotovosti in neomajnega upanja, da je Bog človeku vedno blizu, da bodo izpolnjena človekova pričakovanja po sreči in osrečujočem občestvu z Bogom in brati. Pismo starejšim je vredno branja in premišljevanja: ob njegovem sporočilu se bomo učili vrednotiti lastno življenje in življenje drugih. Janez Pavel II. govori iz življenjske izkušnje, ki izhaja iz dela in molitve, poslušanja Boga in človeka, trpljenja in preizkušnje, odgovornosti za brate po veri in za vse človeštvo. Vredno je prisluhniti njegovemu sporočilu, ki je sporočilo za naš čas.

*Rafko Valenčič
urednik*

Janez Pavel II.

PISMO STAREJŠIM

Mojim priletnim bratom in sestram!

*Dni naših let je sedemdeset let,
če smo krepki, osemdeset let,
in njihova vihravost je muka in zlo,
hitro mine in mi odletimo (Ps 90 [89], 10).*

1. Ko je psalmist pisal te besede, je sedemdeset let veliko in le maloštevilni so jih presegli. Z današnjim napredkom zdravstva ter zaradi boljših družbenih in gospodarskih razmer se je življenjska doba v mnogih deželah precej podaljšala. Še vedno pa je res, da leta minevajo hitro in da je življenje kljub naporu in bolečini, ki jih zaznamujeta, preveč lepo in dragoceno, da bi se ga mogli naveličati.

Ker sem tudi sam že prileten, sem začutil željo, da bi se pogovoril z vami. To pa storim predvsem z zahvalo Bogu za darove in priložnosti, ki mi jih je radodarno podelil do zdaj. V duhu ponovno obiskujem postaje svojega življenja, ki je prepleteno z zgodovino velikega dela tega stoletja in vidim, kako se mi prikazujejo obrazi nešteto ljudi in med njimi nekateri, ki so mi še posebej dragi: to so spomini na vsakdanje in izredne dogodke, lepih trenutkov in dogodkov, ki imajo pečat trpljenja. Vendar pa vidim nad vsem previdnostno in usmiljeno

roko Boga Očeta, ki »najbolje skrbi za vse, kar obstaja,«¹ in »on nas usliši, kadar ga prosimo po njegovi volji« (1 Jn 5,14). Njemu pravim s psalmistom:

*O Bog, učil si me od moje mladosti,
do zdaj sem oznanjal tvoja čudovita dela.
Tudi do starosti in osivelosti,
o Bog, me ne zapusti,
dokler ne oznanim tvoje moči temu rodu,
vsakemu, ki pride, tvojo mogočnost.
(Ps 71 [70] 17.18)*

Moja misel se z ljubeznijo obrača k vsem vam, dragi starostniki vseh jezikov in kultur. To pismo vam pošiljam v letu, ki ga je Organizacija združenih narodov (OZN) hotela primerno posvetiti priletnim ljudem, da bi opozorila vso družbo na položaj tistih, ki se morajo zaradi teže let pogosto soočiti s številnimi in težkimi vprašanji.

Že Papeški svet za laike je o tej temi ponudil dragocene vidike v premislek.² S tem pismom vam želim le izraziti svojo duhovno bližino kot človek, ki čuti leto za letom rasti v sebi vedno globlje razumevanje za to obdobje življenja; in se zato zaveda potrebe po bolj neposrednem stiku s svojimi vrstniki, da bi se pogovoril o skupnih izkušnjah; vse to pa pod Božjim pogledom, ki nas objema s svojo ljubeznijo ter nas s svojo previdnostjo podpira in vodi.

2. Predragi bratje in sestre, v naših letih je naravno, da skušamo narediti nekakšen obračun. Ta pogled nazaj omogoči bolj vedro in objektivno oceno oseb in dogodkov, ki smo jih doživeli na poti. Potek časa ublaži obris

¹ Sv. Janez Damaščan, *Expositio de vera religione*, 2, 29.

² Prim. Papeški svet za laike, *Dostojanstvo starejših ljudi in njihovo poslanstvo v Cerkvi in v svetu*, CD 83, Ljubljana 1999.

dogodkov in omili boleče prelome. Žal je v vsakem življenju veliko križev in težav. Včasih gre za vprašanja in bolečine, ki so huda preizkušnja za duševno in telesno odpornost in morda prizadenejo celo vero. Izkušnja pa nas uči, da pogosto celo vsakdanje težave s pomočjo Božje milosti pripomorejo k zorenju ljudi in jim krepijo značaj.

Onkraj posameznih dogodkov pa je posebno nujen razmislek o času, ki nezadržno teče. »Čas usodno beži«, je modroval že stari latinski pesnik.³ Človek je potopljen v čas: v njem se rodi, živi in umre. Rojstvo določi datum, prvi v življenju, smrt pa drugi, zadnji: alfa in omega, začetek in konec njegove zemeljske zgodbe, kot je navdihnili krščansko izročilo, ko je vklesalo ti dve grški črki na nagrobne plošče.

Toda če je naše življenje s tem merilom kratko in krhko, nas tolaži misel, da zaradi duhovne duše, preživimo celo smrt. Poleg tega pa nam vera odpira upanje, »ki ne razočara« (prim. Rim 5,5), ker nas opozori na končno vstajenje. Zato Cerkev na slovesno velikonočno vigilijo uporabi ti dve črki z zvezi s Kristusom, ki je živ včeraj, danes in vedno: »Kristus včeraj in danes, začetek in konec, alfa in omega. Njegovi so časi in vekovi.«⁴ Čeprav je človekova zgodba podvržena času, jo je Kristus vendar postavil na obzorje nesmrtnosti: »Postal je človek med ljudmi, da bi povezal začetek s koncem, se pravi človeka z Bogom.«⁵

³ Virgil, Georgike, III, 284.

⁴ Bogoslužje velikonočne vigilije.

⁵ Sv. Irenej Lionski, *Adversus haereses*, 4, 20, 4.

Zapleteno stoletje naproti upanja polni prihodnosti

3. Ko se obračam k priletnim, se zavedam, da govorim ljudem in o ljudeh, ki imajo za seboj dolgo pot (prim. Modr 4,13). Govorim svojim vrstnikom. Zato prav lahko najdem vzporednost s svojo osebno zgodbo. Naše življenje, dragi bratje in sestre, je Previdnost vpisala v to dvajseto stoletje, ki je prejelo od preteklosti zapleteno dediščino in je bilo priča številnih izrednih dogodkov.

Kakor toliko drugih zgodovinskih trenutkov je zabeležilo luči in sence. Ni bilo vse mračno. Mnogo pozitivnih vidikov je uravnovesilo, kar je bilo slabega, ter se je uveljavilo kot blagodejni odgovor skupne zavesti. Res pa je tudi – in bi bilo prav tako krivično kakor nevarno, če bi to pozabil! – da je bilo nezaslišano trpljenje, ki je zaznamovalo milijone in milijone ljudi. Dovolj je, če pomislimo na spopade, ki so izbruhnili na različnih celinah zaradi ozemeljskih sporov med državami ali zaradi sovraštva med narodi. Nič manj hude niso razmere skrajne revščine v razsežnih družbenih slojih na svetovnem Jugu, sramoten pojav rasnega razlikovanja in načrtno kršenje človekovih pravic v mnogih državah. In kaj naj rečem o velikih svetovnih spopadih?

V prvem delu stoletja sta bila kar dva spopada z množico mrtvih in obsegom rušenja, ki ga nismo pozna li nikoli prej. Prva svetovna vojna je pokosila milijone vojakov in civilistov ter uničila veliko človeških življenj na pragu mladosti ali celo otroštva. In kaj naj rečem o drugi svetovni vojni? Prišla je komaj po nekaj desetletjih sorazmernega miru v svetu, zlasti v Evropi, a je bila še hujša od prve, s strašnimi posledicami za življenje narodov in celin. Bila je *totalna vojna*, nezaslišana mobilizacija sovraštva, ki je prizadelo tudi nemočno civilno prebivalstvo in je uničilo cele rodove ljudi. Davek, ki so

ga na različnih bojiščih plačali vojni norosti, je bil neskončno velik, prav tako strašno pa je bilo tudi pobijanje v taboriščih smrti, ki so bila prava Golgota naših dni.

Nad drugim delom stoletja je ležala mora *hladne vojne*, se pravi soočenje med dvema nasprotnima ideološkima blokoma, Vzhodom in Zahodom, z novo tekmo v oboroževanju in nenehno grožnjo atomske vojne, ki bi lahko uničila človeštvo.⁶ Ta temna stran se je, hvala Bogu, zaprla s propadom nasilnih totalitarnih režimov v Evropi, z nastopom miroljubne tekme, ki uporablja orožje resnice in pravice.⁷ Tako je stekel naporen, a koristen proces dialoga in sprave, ki skuša vzpostaviti bolj vedro in vzajemno sožitje med narodi.

Toda še preveč držav je daleč od tega, da bi poznale blagodejnost miru in svobode. Veliko skrbi je v prejšnjih mesecih zbudil spopad na Balkanu, ki je bil že prejšnja leta prizorišče strašne etnične vojne: spet je tekla kri, spet je bilo rušenje, spet je oživel sovraštvo. Ko se je zdaj naposled poleglo divjanje orožja, začenjamo misliti na obnovo v novem tisočletju. Toda med tem še naprej gorijo na drugih celinah številna žarišča vojne, pogosto s poboji in nasiljem, ki jih vsakdanja kronika prehitro pozabi.

4. Če nas ti spomini in žalostni dogodki razžalostijo, pa ne moremo pozabiti, da se je na obzorju našega stoletja prikazalo veliko dobrih znamenj, ki pomenijo upanje za novo tisočletje. Tako se je sredi toliko nasprotovanj, zlasti na področju spoštovanja vsakega človeškega življenja, okrepila zavest splošnih človekovih pravic, ki so jih narodi sprejeli v svečanih obvezujočih izjavah.

⁶ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici, CD 45, Ljubljana 1991, 18.

⁷ Prim. prav tam, 23.

Razvil se je tudi čut za pravico narodov, da si sami vladajo v okviru narodnih in mednarodnih odnosov, v duhu pravega vrednotenja kulturne istosti hkrati s spoštovanjem manjšin. Polom totalitarnih sistemov, kakor je bil vzhodno evropski, je okrepil vesoljno zavest o vrednosti demokracije in svobodnega trga, čeprav je pustil velik izziv, da bi uskladili svobodo in družbeno pravičnost.

Pomisliti moramo tudi na veliki Božji dar, da skušajo verstva vedno odločneje navezati dialog, ki naj jih usposobi, da bodo temeljna prvina za mir in edinstvo sveta.

In kaj naj rečemo o dejstvu, da je v skupni zavesti poraslo priznanje o dostojanstvu ženske? Nedvoumno je pred nami še dolga pot, toda smer je zakoličena. Upanje zbuja tudi krepitev komunikacij, ki ob podpori sodobne tehnike omogočajo, da premagamo tradicionalne meje in se lahko imamo za državljane sveta.

Drugo pomembno področje zorenja je nova ekološka zavest, ki jo je treba podpreti. Razlog za upanje so tudi veliki napredki v zdravstvu in v vedah, ki skrbijo za blagor človeštva.

Veliko je torej razlogov, da se zahvalimo Bogu. Ta konec stoletja se kljub vsemu kažejo velike možnosti za mir in napredek. Saj iz preizkušenj, ki so prizadele našo generacijo, sije luč, ki lahko razsvetli našo starost. Tako je potrjeno načelo, ki ga goji krščanska vera: »Ne le da težave ne uničijo upanja, temveč so celo njegov temelj.«⁸

Zelo je spodbudno, da se ob zatonu stoletja in tisočletja že kaže zarja nove dobe za človeštvo: zato se bomo ustavili v razmišljanju o času, ki naglo odteka, pa ne

⁸ Sv. Janez Krizostom, *Commentarium ad Romanos*, 10, 2.

zato, da bi se sprijaznili s neizprosno usodo, temveč, da bi dali polno vrednost letom, ki nam še ostanejo.

Jesen življenja

5. Kaj je starost? Včasih jo imamo za jesen življenja, kakor je rekel Ciceron,⁹ v primerjavi z letnimi časi in z zaporedjem v naravi. Dovolj je, da opazujemo spremembe v pokrajini, v poteku leta, v hribih in na ravnem, na travnikih, v dolinah, v gozdovih, na drevesih in rastlinah. Obstaja velika povezanost med človekovim življenjskim ritmom in ciklusi v naravi, katerih del je.

Hkrati pa se človek loči od vsega, kar ga obdaja, ker je oseba. Oblikovan je po Božji podobi in sličnosti ter je zato zavesten in odgovoren osebek. Vendar tudi v svoji duhovni razsežnosti doživlja zaporedje različnih razvojnih stopenj, ki so vse prav tako minljive. Sv. Efreim Sirski je rad primerjal življenje prstom ene roke, bodisi zato, da je nakazal, kako njegova dolgost ne presega enega pednja, bodisi, da je s tem opozoril, da ima vsako obdobje življenja svojo značilnost, podobno kot posamezni prsti, in da »prsti predstavljajo pet stopenj, po katerih stopa človek naprej«.¹⁰

Če sta torej otroštvo in mladost doba, ko se človek oblikuje in živi usmerjen v prihodnost ter v zavesti svojih možnosti dela načrte za zrelo dobo, tudi starost ni brez dobrih lastnosti, saj, kakor pravi sv. Hieronim, zmanjša vzgon strasti in poveča modrost, daje zrelejše nasvete«.¹¹ V vsakem pomenu je starost prednostno obdobje tiste

⁹ Prim. Cato maior, seu De senectute, 19, 70.

¹⁰ »Vse je ničevost in beda duha«, 5–6.

¹¹ »Auger sapientiam, dat maturiosa consilia«, v: Commentaria in Amos, 2, 263–264.

modrosti, ki je na splošno sad izkušnje, kajti »čas je velik učitelj«. ¹² Zelo znana je psalmistova molitev:

*»Tako nam daje poznati štetje naših dni,
da pridemo do srčne modrosti« (Ps 90/89/, 12).*

Starostniki v Svetem pismu

6. »Mladost in črni lasje so le dih«, prvi Pridigar (11, 10). Sveto pismo opozarja, včasih zelo odkrito, na minljivost življenja in na čas, ki neustavljivo teče: »Nečimrnost čez nečimrnost, vse je nečimrnost« (Prd 1, 2). Kdo ne pozna tega ostrega opozorila davnega modreca? Razumemo ga zlasti mi, ki smo v letih, ker nas je izučila izkušnja.

Vendar pa Sveto pismo kljub temu treznemu pogledu ohranja zelo pozitiven pogled na vrednoto življenja. Človek je vendar ustvarjen »po Božji podobi« (prim. 1 Mz 1, 26) in vsako obdobje ima svojo lepoto in svoje naloge. Večja starost je v Božji besedi celo močno cenjena, tako da je dolgo življenje tam znamenje Božje naklonjenosti (prim. 1 Mz 11, 10–32). Pri Abrahamu je poudarjeno, da je visoka starost posebna prednost, ima ta naklonjenost podobo obljube: »Iz tebe bom naredil velik narod, blagoslovil te bom in naredil tvoje ime veliko, da bo v blagoslov. Blagoslovil bom tiste, ki te bodo blagoslavljali, in prekel tiste, ki te bodo preklinjali in v tebi bodo blagoslovljeni vsi narodi zemlje« (1 Mz 12, 2–3). Ob njem je Sara, ki vidi, kako se njeno telo stara, pa doživi v mejah ovenelega telesa Božjo moč, ki nadomesti človeško pomanjkljivost.

Mojzes je star, ko mu Bog zaupa nalogo, naj izvoljeno ljudstvo izpelje iz Egipta. Velika dela, ki jih v blagor Izraelu stori po Božjem ukazu ne zavzemajo njegovo

¹² Corneille, Sertorius, a. II, sc. 4, b. 717.

mladost, temveč starost. Med drugimi zgledi starostnikov, bi rad navedel zgodbo o Tobiju, ki si ponižno in pogumno prizadeva, da bi izpolnjeval Božjo postavo, pomagal ubogim, potrpežljivo prenašal slepoto vse do odločilnega posega Božjega angela (prim. Tob 3, 16–17); pa tudi Eleazarjevo zgodbo, ki je z mučeništvom izpričal izredno velikodušnost in moč (prim. 2 Mkb 6, 18–31).

7. Tudi Nova zaveza, ki jo ožarja Kristusova luč, vsebuje zgovorne postave starostnikov. Evangelij po sv. Luku na začetku predstavi zakonca, ki sta bila že »v letih« (1,7): Elizabeta in Zaharija, starša Janeza Krstnika. K njima se skloni Božje usmiljenje (prim. Lk 1, 5–25. 39–79): že priletni Zaharija zve, da bo dobil sina. On sam to poudari: »Jaz sem namreč star in moja žena je v letih« (Lk 1,18). Med Marijinim obiskom priletna sorodnica Elizabeta vzklikne, polna Svetega Duha: »Blagoslovljena ti med ženami in blagoslovljen sad tvojega telesa« (Lk 1,42). In ob rojstvu Janeza Krstnika Zaharija zapoje himno »Blagoslovljen«. To je čudovit par priletnih ljudi, ki ju navdaja globok duh molitve.

Ko Marija in Jožef prineseta v jeruzalemski tempelj Jezusa, da bi ga darovala Gospodu po zapovedi postave, da bi ga kot prvorojenca odkupila, najdeta tam starega Simeona, ki je dolgo pričakoval Mesija. Ko vzame Otroka na roke, se zahvali Bogu in zapoje »Nunc dimittis«: »Gospod, zdaj odpuščaš svojega služabnika po svoji besedi v miru« (Lk 2, 29).

Ob njem najdemo Ano, ki je bila že štiriinosemdeset let vdova in zvesta obiskovala templja, ob tej priložnosti pa ima srečo, da vidi Jezusa. Evangelist pripominja, da »je slavila Boga ter o njem pripovedovala vsem, ki so pričakovali odkupitev Jeruzalema« (Lk 2, 38).

Prileten je tudi spoštovani član Sinedrija Nikodem. Jezusa obišče ponoči, da ne bi zbujal pozornosti. Njemu Božji učenik razodene, da je Božji sin, ki je prišel rešit svet (prim. Jn 3, 1–21). Nikodema znova srečamo ob Kristusovem pogrebu, ko je prinesel mešanico mire in aloje; premagal je strah in se je razglasil za učenca Križanega (prim. Jn 19, 38–40). Kakšna tolažbe polna pričevanja! Spominjajo nas, kako v vsaki dobi Gospod zahteva od vsakega prispevek njegovih talentov. Pri službi evangeliju se ne postavlja vprašanje starosti.

In kaj naj rečemo o priletnem Petru, ki je bil poklican, da izpriča svojo vero z mučeništvom? Jezus mu je nekega dne rekel: »Ko si bil mlad, si se opasoval sam in si hodil, kamor si hotel; ko se postaraš, boš raztegnil roke in drug te bo opasal in odvedel, kamor nočeš« (Jn 21, 18). Te besede me kot Petrovega naslednika zadevajo v živo in mi zbujejo potrebo, da stegujem svoje roke h Kristusovim, v poslušnosti njegovemu ukazu: »Hodi za menoj!« (Jn 21, 19).

8. Psalm 92 (91) zgoščeno izraža bleščeča pričevanja priletnih v Svetem pismu: »Pravični poganja kakor palma, raste kakor cedra na Libanonu ... Še v starosti rodijo sadove, ostanejo polni soka in zelenja, da oznanjajo, da je Gospod pravičen« (13. 15–16). In apostol Pavel, kot odmev na psalmistovo misel, zapiše v Pismu Titu: »Stari možje morajo biti trezni, zdravi v veri, ljubezni, stannovitnosti. Podobno naj se stare ženske vedejo spodobno, kakor zahteva svetost ... Naj druge učijo, kar je dobrega. Tako bodo mogle vzgajati mlade žene, da bodo ljubile svoje može in otroke« (Tit 2, 2–5).

Starost je torej v luči in lastni govorici Svetega pisma prikazana kot »ugodni čas« za izpolnitev človeške avanture; je del Božjega načrta za vsakega človeka kot čas,

kamor se vse steka, da bi mogel bolje zaznati smisel življenja in doseči »modrost srca«. Knjiga modrosti pravi: »Častitljiva namreč ni starost, ki traja dolgo, tudi je ne merimo po številu let, zakaj pri ljudeh je razumnost isto kot sivi lasje in brezmadežno življenje kot visoka starost« (4, 8–9). Je dokončno obdobje človeške zrelosti in izraz Božjega blagoslova.

Varuhi skupnega spomina

9. V preteklosti so starejše zelo spoštovali. Latinski pesnik Ovid je o tem zapisal: »Spoštovanje za sivo glavo je bilo nekoč veliko.«¹³ Nekaj stoletij prej je grški pesnik Focilid opozarjal: »Spoštuj bele lase: starega modreca spoštuj, kakor spoštuješ svojega očeta.«¹⁴

In danes? Če skušamo raziskati sedanje stanje, ugotovimo, da je pri nekaterih narodih starost spoštovana in pravilno cenjena, pri drugih pa veliko manj, zaradi miselnosti, ki postavlja na prvo mesto neposredno korist in človekovo storilnost. Zaradi takega odnosa je tretje ali četrto obdobje pogosto podrejeno in se še sami starostniki sprašujejo, ali je njihovo življenje še koristno.

Prišlo je celo tako daleč, da vedno z večjo vztrajnostjo predlagajo evtanazijo kot rešitev v težkih primerih. Pojem evtanazije je, žal, v teh zadnjih letih izgubil prizvok groze, ki se naravno zbudi v srcih, ki so čuteča za spoštovanje življenja. Seveda se lahko zgodi, da se v primeru hudih bolezni z neznosnimi bolečinami preizkušenih ljudi polasti obup in njihovi domači ali tisti, ki skrbijo zanje, se čutijo v primežu napačnega sočutja nagnjeni k misli, da je rešitev »sladke smrti« razumna. Glede tega se je treba

¹³ »Magna fuit quondam capitis reverentia cani«, Fasti, lib. V, v. 57.

¹⁴ Sententiae, XLII.

spomniti, da moralni zakon glede tega dopušča, da opustimo tako imenovano »terapevtsko trmo«¹⁵ in zahteva samo tisto oskrbo, ki je v okviru normalnih zahtev zdravstvene oskrbe. Evtanazija kot neposredna povzročitev smrti pa je čisto nekaj drugega! Kljub namenom in okoliščinam ostane bistveno zlo dejanje, prekršek zoper Božji zakon, huda žalitev za dostojanstvo človeške osebe.¹⁶

10. Znova moramo osvojiti pravi zorni kot, od koder bomo gledali na življenje v celoti. In ta pravi zorni kot je večnost, življenje pa v vsakem svojem obdobju priprava nanjo. Tudi starost ima svojo vlogo v tem procesu postopnega zorenja človeškega bitja na poti v večnost. Tudi družbena skupina, kateri pripada starostnik, bo prejela od tega neko korist.

Priletni pomagajo drugim, da gledajo na zemeljske dogodke z več modrosti, kajti dogajanje jim je dalo izkušstvo in zrelost. So varuhi skupnega spomina in zato prednostni razlagalci skupnih idealov in vrednot, ki podpirajo in vodijo družbeno sožitje. Če jih izključimo, je isto, kakor če bi se odrekli preteklosti, v kateri tičijo korenine sedanjosti, in to v imenu neke modernosti brez spomina. Starejši zmorejo zaradi svoje zrele izkušnosti dati mladim dragocene nasvete in nauke.

Vidiki krhke človeškosti, ki so vidnejši v starosti, postanejo v tej luči opozorilo na sovisnost in na nujno vzajemnost, ki povezujeta generacije, kajti vsaka oseba potrebuje drugo osebo ter se bogati z darovi in karizmami vseh.

Zato odzvanjajo pomenljivo glede tega razmišljanja meni dragega pesnika, ki piše: »Ni večna samo prihod-

¹⁵ Prim. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja, CD 60, Ljubljana 1995, 65.

¹⁶ Prim. prav tam.

nost! ... Da, tudi preteklost je doba večnosti: Kar se je že zgodilo, se ne bo spet pojavilo nenadoma tako, kakor je bilo ... Vrnilo se bo kot Ideja, ne bo se pojavilo kot samo v sebi.«¹⁷

Spoštuj očeta in mater

11. Čemu torej ne bi še naprej izkazovali starostniku tisto spoštovanje, ki ga je zdravo izročilo mnogih kultur z vseh celin postavilo za vrednoto? Za narode, ki jih je dosegel svetopisemski vpliv, je bila stoletja Božja zapoved: »Spoštuj očeta in mater« dolžnost, ki jo sicer vsi priznavajo. Iz polnega in doslednega izpolnjevanja te zapovedi je izšla ljubezen otrok do staršev, hkrati pa je bila poudarjena močna vez, ki obstaja med rodovi. Kjer to zapoved ohranjajo in zvesto izpolnjujejo, tam ostareli vedo: ni nevarnosti, da bi jih imeli za nekoristno in odvečno breme.

Poleg tega zapoved uči, naj spoštujemo tiste, ki so bili pred nami, in vse, kar so dobrega storili: »oče in mati« označujeta preteklost, vez med generacijami, pogoj, ki omogoča obstanek nekega naroda. V dvojni obliki, ki ju ponuja Sveto pismo (prim. 2 Mz 20, 2–17; 5 Mz 5, 6–21), ima ta božja postava prvo mesto na drugi tabli, ki zadeva dolžnosti človeškega bitja do sebe in do družbe. In je edina, ki je z njo povezana tudi obljuba: »Spoštuj očeta in mater, da se podaljšajo tvoji dnevi na zemlji, ki ti jo daje Gospod, tvoj Bog« (2 Mz, 20, 12; prim 5 Mz 5, 16).

12. »Pred sivo glavo vstani, prikloni se staremu človeku in boj se svojega Boga« (3 Mz 19,32). Spoštovati starejše pomeni trajno dolžnost do njih: sprejemanje, pomoč, upoštevanje njihovih dobrih lastnosti. V marsikaterem

¹⁷ C. Norwid, Nie tylko przyszłość ..., Post scriptum, I, vv. 1–4.

okolju se dogaja skoraj samo od sebe, kot pradavnem običaju. Drugje, zlasti v gospodarsko najbolj razvitih narodih, je treba preobrniti težnjo, da se bodo mogli tisti, ki so v letih, starati dostojanstveno, ne da bi se jim bilo treba bati, da ne bodo nič več vredni. Treba si je dopovedati, da spada k zares človeški civilizaciji spoštovanje in ljubezen do starejših, da se bodo počutili kljub upadanju moči živ del družbe. Že Cicero je opozoril, da je »breme let lažje za tistega, ki ga mladi spoštujejo in ljubijo«. ¹⁸

Človeški duh je sicer udeležen pri staranju telesa, vendar v nekem pomenu vedno mlad, če živi obrnjen proti večnosti in to trajno mladost izkusi zelo živo, kadar se notranjemu pričevanju dobre vesti pridruži dejavno in hvaležno čustvo drugih ljudi. Sv. Gregorij Nazianski pravi, da se tak človek »ne bo postaral v duhu: sprejel bo konec kot trenutek, ki ga je določila nujna svoboda. Blago se bo preselil tja, kjer nihče ni nezrel ali star, temveč so vsi popolni v svoji duhovni dobi.« ¹⁹

Vsi poznamo zelo zgovoren primer starostnikov s presenetljivo mladostnostjo in močjo duha. Za vse, ki se jim približajo, so spodbuda z besedami in tolažba z zgledom. Da bi le mogla družba dati polno vrednost starostnikom, ki jih v nekaterih deželah sveta – mislim predvsem Afriko – imajo po pravici za »žive knjižnice« modrosti, shrambe neprecenljive dediščine človeških in duhovnih pričevanj. Če je res, da na telesni ravni na splošno potrebujejo pomoč, je prav tako res, da so v pozni starosti opora za mlade, ki se pojavljajo na obzorju bivanja in preizkušajo razne poti.

Ko govorim o priletnih, se moram obrniti tudi na mlade in jim priporočiti, naj jim stojijo ob strani. Spod-

¹⁸»Levior fit senectus, eorum qui a iuventute coluntur et diliguntur«, Cato maior, seu De senectute, 8, 26.

¹⁹Govor po vrnitvi z dežele, 11.

bujam vas, dragi mladi, da storite to z ljubeznijo in velikodušnostjo. Starejši vam morejo dati veliko več, kakor si lahko mislite. Glede tega opozarja Sirahova knjiga: »Ne zavračaj pripovedovanja starih, saj so se tudi oni učili od svojih očetov« (8,9); »Drži se družbe starih, če je kdo moder, se ga okleni« (6,34), kajti »kako lepo pristaja starcu modrost« (25,5).

13. Krščanska skupnost lahko veliko pridobi od vedre navzočnosti tistih, ki so že v letih. Predvsem mislim na evangelizacijo: njen uspeh ni odvisen samo od delovne uspešnosti. V koliko družinah dobijo vnuki od starih staršev osnove vere! Toda blagodejen prispevek starejših se lahko razširi na mnogo drugih področij. Duh deluje kjer in kakor hoče in pri tem pogosto uporabi človeške poti, ki v očeh sveta niso veliko vredne. Koliko ljudi najde razumevanje in tolažbo v starejših, pa naj bodo sami ali bolni, vendar morejo še vedno vliti pogum z ljubeznivim nasvetom, tiho molitvijo in s pričevanjem trpljenja, ki ga sprejemajo s potrpežljivo predanostjo. Prav tedaj, ko pojemajo moči in se zmanjšajo delovne sposobnosti, postanejo ti naši bratje in sestre še bolj dragoceni v skrivnostnem načrtu Božje previdnosti.

Tudi pod tem vidikom je torej, tudi zaradi očitne psihološke potrebe piletnih, najbolj naraven kraj za življenje v starosti tisto okolje, kjer so starejši »doma«, med sorodniki, znanci, prijatelji, in kjer lahko še kaj postorijo. Ko se s podaljšanjem srednje življenjske dobe večja število starejših, bo postalo vse bolj nujno širiti to kulturo, ki bo starejše sprejemala in jih cenila, da ne bodo potisnjeni na rob. Najbolje je, če starostnik ostane v družini, z zagotovljeno zdravstveno oskrbo glede na vedno večje potrebe, ki jih prinašata pozna starost ali bolezen. V nekaterih primerih pa že same okoliščine svetujejo ali zahtevajo, da starejše sprejmejo »hiše počitka«, kjer sta-

rostnik najde družbo drugih ljudi in je deležen strokovne nege. Take ustanove so torej hvalevredne in lahko opravljajo dragoceno nalogo, kolikor jih ne vodi skrb za organizacijsko uspešnost, temveč prisrčna zavzetost. Vse je veliko lažje, če so odnosi domačih, prijateljev in župnijske skupnosti taki, da starejšim dajejo občutek ljubezni in da so še koristni v družbi. In kako naj tu ne pošljemo občudujoče in hvaležne misli redovnim družbam in skupinam prostovoljcev, ki posvečajo posebno skrb prav oskrbi starejših, posebno najbolj revnih, ki so v stiski zapuščeni?

Dragi starostniki, ki ste v stiski zaradi slabega zdravja ali iz drugih razlogov, iz srca sem z vami. Kadar Bog dopusti trpljenje zaradi bolezni, osamelosti ali zaradi drugih razlogov, ki so povezani s starostjo, nam da vedno milost in moč, da se z večjo ljubeznijo pridružimo Sinovi žrtvi in se tesneje povežemo z njegovim rešnim načrtom. Bodimo prepričani: Bog je oče, oče bogat z ljubeznijo in usmiljenjem! Še posebej mislim na vas, vdovci in vdove, ki ste na zadnjem delu poti ostali sami; na vas, ostareli redovniki in redovnice, ki ste dolga leta zvesto služili božjemu kraljestvu; na vas, predragi bratje v duhovništvu in škofovstvu, ki ste zaradi dosežene starostne meje opustili neposredno odgovornost pastirske službe. Cerkev vas še potrebuje in ceni vaše delo, ki ga še morete opravljati na različnih področjih apostolata, računa na vaš prispevek daljše molitve, pričakuje vaše izkušene nasvete in se bogati z evangeljskim pričevanjem, ki ga dajete dan za dnem.

**Daješ mi spoznati pot življenja, polnost veselja
je pred tvojim obličjem (Ps 16 [15], 11)**

14. Naravno je, da se s potekom let v nas udomači misel na »zahod«. Saj nas na to spominjajo že vrste naših

sorodnikov, prijateljev in znancev, ki se redčijo: to ugotavljamo ob različnih priložnostih npr. ob družinskih srečanjih, ob srečanjih vrstnikov in sošolcev, tovarišev iz univerze in vojske, iz semenišča ... Meja med življenjem in smrtjo poteka posredi naših skupnosti in se neizogibno približuje vsakemu izmed nas. Če je življenje romanje proti nebeški domovini, je starost čas, ko čisto naravno mislimo na prag večnosti.

Vendar pa se tudi mi priletni težko sprijaznimo z resničnostjo tega prehoda. V njej je namreč zaradi človeškega stanja, ki ga zaznamuje greh, neka temna razsežnost, ki nas žalosti in straši. Pa saj tudi ne more biti drugače. Človek je bil ustvarjen za življenje, medtem ko smrt – kakor nam kaže Sveto pismo že od prvih strani (prim. 1 Mz 2,3) – ni bila v prvotnem Božjem načrtu, temveč je prišla pozneje kot posledica greha, sad »nevoščljivosti hudega duha« (Modr 2, 24). Zato je razumljivo, da se ob tej temni resničnosti človek zgane in se upre. Glede tega je pomenljivo, da se tudi Jezus, ki je bil »preizkušan v vsem, vendar brez greha« (Heb 4, 15), bal smrti: »Oče, če je mogoče, naj gre ta kelih mimo mene« (Mt 26, 39). In kako bi mogli pozabiti njegove solze ob Lazarjevem grobu, čeprav se je pripravljal, da ga bo obudil (prim. Jn 11, 35)?

Čeprav smrt lahko razumemo v biološkem pogledu, je ni mogoče doživljati »sproščeno«, ker pač nasprotuje najmočnejšemu človekovemu nagonu. Glede tega je koncil izjavil: »Vpričo smrti postane uganka človeškega bivanja najtežja. Človeka mučijo ne le bolečine in napredujoči razkroj telesnih sil, ampak tudi, in to še bolj, strah pred večnim uničenjem.«²⁰ Žalost bi bila neutolažljiva, če bi bila smrt popolno uničenje, konec vsega. Smrt torej prisili človeka, da si postavi temeljna vprašanja o

²⁰Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (CS), 18.

smislu življenja: Kaj je onkraj zidu smrtne sence? Je ona dokončni mejnik življenja, ali pa obstaja kaj, kar jo presega?

15. V človeški kulturi obstajajo od najstarejših časov do naših vsi omejevalni odgovori, ki omejujejo življenje na to, dar doživljamo na zemlji. V Stari zavezi obstajajo v knjigi Kohelet (Pridigar) nekateri namigi, ki vsiljujejo misel, da je starost podobna stavbi, ki jo rušijo, in smrt naj bi bila njeno popolno in dokončno porušenje (prim. 12, 1–7). Toda prav v luči teh pesimističnih odgovorov, je pomembnejša upanja polna razsežnost, ki izhaja iz vsega razodetja, še zlasti iz evangelija: »Bog pa ni Bog mrtvih, ampak živih« (Lk 20, 38). Sv. Pavel pričuje, da bo Bog, ki daje življenje mrtvim (prim. Rim 4, 17), dal življenje tudi našim umrljivim telesom (prim. Rim 8, 11). In Jezus pravi o sebi: »Jaz sem vstajenje in življenje, kdor vame veruje, bo živel, tudi če umrje« (Jn 11, 25–26). Ko je Kristus prešel mejo smrti in razodel življenje, ki je onkraj te meje, v tistem za človeka neraziskanem »ozemlju«, ki je večnost. On je prva priča nesmrtnega življenja: v Njem je človeško upanje polno nesmrtnosti: »Res nas žalosti usoda smrti, toda tolaži nas obljuba prihodnje nesmrtnosti.«²¹ Tem besedam, ki jih bogoslužje daje v tolažbo vernikom ob slovesu od dragega človeka, sledi oznanilo upanja: »Tvojim vernim, Gospod, se življenje spremeni, ne pa uniči. Ko s smrtjo razpade šotor našega bivanja na zemlji, nam je že pripravljeno večno bivališče v nebesih.«²² V Kristusu je smrt, ta dramatična in pretresljiva resničnost, odrešena in spremenjena, tako da razodeva obraz »sestre«, ki me vodi v Očetovo naročje.²³

²¹ Rimski misal, 1. Hvalospev pri maši za rajne.

²² Prav tam.

²³ Prim. sv. Francišek Asiški, Sončna pesem.

16. Vera tako osvetljuje skrivnost smrti in daje starosti vedrino, ker je ne pojmuje in živimo več kot nedejavno pričakovanje nekega uničujočega dogodka, temveč obljub polno približevanje cilju polne zrelosti. To so leta, ki jih je treba živeti s čutom zaupljive predanosti Božjim rokam, Očetu, ki je Previdnost in Usmiljenje; kot obdobje, ki ga je treba uporabiti ustvarjalno za poglobitev duhovnega življenja, z okrepljeno molitvijo in v ljubezenski predanosti bratom.

Zato je treba pohvaliti vse družbene pobude, ki omogočijo starostnikom, da še naprej skrbijo zase telesno, duhovno in v odnosih z drugimi, pa tudi tako, da koristijo drugim, ki jim dajejo na voljo svoj čas, zmožnosti in izkušnje. Na ta način se ohranja in krepi veselje do življenja, ki je temeljnji Božji dar.

Po drugi strani pa to veselje do življenja ne nasprotuje želji po večnosti, ki dozoreva v ljudeh z globokim duhovnim izkustvom, kakor izpričuje življenje svetnikov.

Evangelij nas glede tega spominja na besede starčka Simeona, ki je pripravljen umreti, ker je mogel vzeti v naročje pričakovanega Odrešenika:

»Zdaj odpuščaš svojega služabnika, o Gospodar, po svoji besedi v miru, kajti moje oči so videle tvojo rešitev« (Lk 2, 29–30).

Apostol Pavel se je čutil na neki način razklanega med dvojim: da bi še naprej živel in mogel oznanjati evangelij ter željo, »da bi se razrešil in bil s Kristusom, kar bi bilo dosti boljše« (Flp 1, 23). Ko je sv. Ignacij Antiohijski radostno šel mučeništvu naproti, je izpovedal, da čuti v duši glas Svetega Duha kot živo »vodo«, ki mu izvira v notranjosti in ga vabi: »Pridi k Očetu«. ²⁴ Lahko bi še

²⁴Pismo Rimljanom, 7, 2.

nadaljevali z zgledi. Ti ne mečejo nikakršne sence na vrednost zemeljskega življenja, ki je kljub omejitvam in bolečinam lepo in ga je treba živeti do konca. Pač pa nas spominjajo, da življenje ni zadnja vrednota, kajti v krščanskem pojmovanju ima konec zemeljskega bivanja obris »prehoda«, mostu od življenja k življenju, med krhkim in negotovim veseljem te zemlje ter pravim veseljem, ki ga Gospod hrani za svoje zveste služabnike: »Pojdi v veselje svojega Gospoda!« (Mt 25, 21).

Voščilo za življenje

17. Ko vam v tem duhu voščim, dragi bratje in sestre, da bi vedro preživljali leta, ki jih je Gospod vsakemu določil, se mi samodejno poraja želja, da bi vam razodel čustva, ki se mi porajajo v tem obdobju mojega življenja, ko sem že več kot dvajset let na Petrovem sedežu in pričakujemo tretje tisočletje, ki je že pred vrati. Kljub omejitvam, ki jih prinašajo leta, ohranjam v sebi veselje do življenja. Zahvaljujem se Gospodu. Lepo je, če se človek lahko razdaja do konca v korist Božjega kraljestva.

Hkrati pa čutim velik mir, ko pomislim na trenutek, ko me bo Gospod poklical: iz življenja v življenje! Zato mi prihaja pogosto na ustnice, brez trohice žalosti, molitev, ki jo duhovnik moli po maši: »In hora mortis meae voca me, et iube me venire ad te! – Ob uri moje smrti pokliči me in k Tebi priti pusti me!« To je molitev krščanskega upanja, ki ničesar ne odvzame veselju sedanjega trenutka, medtem ko izroča prihodnost varstvu Božje dobrote.

18. »In k Tebi priti pusti me!« To je najgloblja želja človeškega srca, tudi v tistem, ki se tega ne zaveda.

Daj nam, da se bomo v vsakem obdobju življenja jasno zavedali življenja in ga bomo okušali kot dar, ki ima v sebi še nadaljuje obljube.

Daj nam, da bomo z ljubeznijo sprejemali tvojo voljo in se bomo vsi izročili Tvojim usmiljenim rokam.

In ko bo prišel trenutek dokončnega »prehoda«, nam daj, da bomo stopili vanj z vedrim srcem, ne da bi žalovali za čemerkoli, kar bomo zapuščali.

Ko se bomo namreč srečali s Teboj, potem ko smo Te dolgo iskali, bomo znova našli vsako pristno vrednoto, ki smo jo spoznali na zemlji, hkrati z vsemi, ki so šli pred nami v znamenju vere in upanja.

In Ti, Marija, Mati romarskega človeštva, prosi za nas, zdaj in ob uri naše smrti«. Tesno nas povezuj z Jezusom, tvojim ljubim Sinom in našim bratom, ki je Gospod življenja in Božja slava.

Amen!

V Vatikanu, 1. oktobra 1999.

Janez Pavel II.

KAZALO

Bogastvo in sporočilo starosti (Rafko Valenčič)	5
Janez Pavel II. PISMO STAREJŠIM	9
Mojim priletnim bratom in sestram!	9
Zapleteno stoletje naproti upanja polni prihodnosti	12
Jesen življenja	15
Starostniki v Svetem pismu	16
Varuhi skupnega spomina	19
Spoštuj očeta in mater	21
Daješ mi spoznati pot življenja, polnost veselja je pred tvojim obličjem (Ps 16 [15], 11)	24
Voščilo za življenje	28
Kazalo	30

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

Številka	naslov
1.	Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2.	Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3.	Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4.	Veselje in veličina življenja (1980)
5.	Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katezezi (1980)
6.	Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7.	Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8.	Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9.	Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10.	Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11.	Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12.	Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13.	Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14.	Mednarodno leto prizadetih (1982)
15.	Redovniki v Cerkvi (1982)
16.	Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17.	Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18.	Duhovni poklici (1983)
19.	Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20.	Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21.	Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22.	Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23.	Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24.	Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25.	Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26.	Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27.	Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28.	Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29.	VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30.	Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31.	Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32.	Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33.	Kristološka vprašanja (1987)
34.	Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35.	Ekleziološka vprašanja (1987)
36.	Navodilo o Daru življenja (1987)
37.	Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38.	Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39.	Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40.	Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41.	Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)

42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA - Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost - resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)

KRATICE

1. Drugi vatikanski cerkveni zbor (1962–1965)

- AA – LA Apostolicam actuositatem – Odlok o laiškem apostolatu (1964).
GS – VU Gaudium et spes – Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (1965).
LG – C Lumen gentium – Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1964).

2. Drugi dokumenti

- CL– KL Janez Pavel II., Christifideles laici – Apostolska spodbuda o krščanskih laikih, CD 41, Ljubljana 1989.
EN – OE Pavel VI., Evangelii nuntiandi – Okrožnica o evangelizaciji, Ljubljana 1972.
EV – EŽ Janez Pavel II., Evangelium vitae – Okrožnica Evangelij življenja, CD 60, Ljubljana 1995.
FC – OD Janez Pavel II., Familiaris consortio – Apostolsko pismo o družini, CD 16, Ljubljana 1982.
SD – OT Janez Pavel II., Salvifici doloris – Apostolski pismo o odrešenjskem trpljenju, CD 21, Ljubljana 1984.